

© Editura EIKON

**Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice (CNCS)**

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DINIȚOIU, ADINA

**Nu suntem oamenii aceleiași epoci : scene din proza
postcomunistă /**

Adina Dinițoiu. - București : Eikon, 2026
ISBN 978-606-49-1699-0

821.135.1

Editor: Valentin Ajder

ADINA DINIȚOIU

NU SUNTEM OAMENII ACELEIAȘI EPOCI

Scene din proza postcomunistă

E I K O N

București, 2026

1. Prolog / 5
2. Introducere / 14
3. Recuperarea trecutului traumatic în postcomunism: *Provizorat și Fontana di Trevi* de Gabriela Adameșteanu / 26
 - 3.1. Iubire și suspiciune sau viață provizorie în comunism / 26
 - 3.2. Anii pierduți ai tinereții în comunism și îmbătrânirea în exil / 31
4. Ficțiunea, adevărata supraviețuitoare în postcomunism: *Viața ficțiunii după o revoluție* de Radu Cosașu / 37
5. *Femeia în roșu* de Mircea Nedelciu, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș – primul roman românesc postmodern / 45
6. Optzeciști de prim rang din grupul bucureștean – evoluții postdecembriste: Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu, Cristian Teodorescu / 50
 - 6.1. *Zodia scafandruului* de Mircea Nedelciu – de la textualism la biografic, în postcomunism / 50
 - 6.2. De la comunism la consumerism: *Pupa russa și Femei albastre* de Gheorghe Crăciun / 53
 - 6.3. Calea regală a visului: *Orbitor și Solenoid* de Mircea Cărtărescu / 60
 - 6.4. Romanul cinic al anilor '90: *Șoseaua Virtuții. Cartea Cîinelui* de Cristian Teodorescu / 71

7. Optzeciști ardeleni în postcomunism: Alexandru Vlad, Radu Țuculescu, Marta Petreu / 76
 - 7.1. Rural versus urban, comunism versus postcomunism în *Ploile amare și Un om la fereastră* de Alexandru Vlad / 76
 - 7.2. Istoria gastronomică a unei răzbunări sau o ruptură istorică reflectată în destinele individuale: *Mierla neagră* de Radu Țuculescu / 90
 - 7.3. Un roman despre trecut (în comunism), cu accente de tragedie antică: *Acasă, pe Cîmpia Armaghedonului* de Marta Petreu / 99
8. România postrevoluționară la Petre Barbu, Bogdan Suceavă și Florina Ilis / 106
9. Prozatori din Grupul de la Brașov: Simona Popescu, Caius Dobrescu / 118
 - 9.1. Constituirea identității feminine în *Exuvii* de Simona Popescu / 121
 - 9.2. O radiografie a României anilor 2000 în *Teză de doctorat* de Caius Dobrescu / 127
10. Prozatori de la Cenușă din București: Răzvan Rădulescu, T.O. Bobe, Ana Maria Sandu, Cezar Paul-Bădescu / 132
 - 10.1. Un roman magic despre comunism: *Viața și faptele lui Ilie Cazane* de Răzvan Rădulescu / 133
 - 10.2. Ironie postmodernă și metatext în *Contorsionista* de T.O. Bobe / 139
 - 10.3. Sensibilitate feminină și proză estetică: *Fata din casa vagon și Omoară-mă!* de Ana Maria Sandu / 145
 - 10.4. Proza autoficționară în *Luminița, mon amour și Frica de umbra mea* de Cezar Paul-Bădescu / 154

11. Ficționari și estetizanți: Octavian Soviany, Filip Florian, Matei Florian, Simona Sora, Vlad Roman, Cătălin Pavel, Cosmin Perța / 161

11.1. Octavian Soviany, un decadent contemporan în *Viața lui Kostas Venetis*, *Arhivele de la Monte Negro* și seria *Lelian* / 161

11.2. Estetism și recuperare a trecutului comunist în *Degete mici* și *Toate bufnițele* de Filip Florian / 168

11.3. O proză ludică și fantastă: *Și Hams* și *Regretel* de Matei Florian / 178

11.4. Roman inițiativ și mitologie a Bucureștilor: *Hotel Universal* de Simona Sora / 182

11.5. Vlad Roman, un scriitor cu mize teoretice în romanele sale: *Cât mai aproape de tine*, *Prima secundă* și *Înainte de poveste* / 188

11.6. De la trecutul livresc la viitorul distopic: *Chihlimbar* și *Toate greșelile care se pot face* de Cătălin Pavel / 200

11.6. Trilogia lui Teofil: *Teofil* și *Câinele de lemn*, *În urmă nu mai e nimic* și *Arșița* de Cosmin Perța / 206

12. Scriitori din Grupul de la Bistrița: Marin Mălaicu-Hondrari, Dan Coman / 215

12.1. Puterea de viață și de moarte a literaturii: *Lunetistul* de Marin Mălaicu-Hondrari / 215

12.2. O explorare a intimității și erotismului în *Parohia* și *Căsnicie* de Dan Coman / 221

13. Prozatori ieșeni: Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu, Dan Lungu / 226

13.1. Un păpușar în „marea istorie” comunistă: *Matei Brunul* de Lucian Dan Teodorovici / 226

13.2. Angoasa existențială în *Amorțire* de Florin Lăzărescu / 230

13.3. Proza socială la Dan Lungu: *Fetița care se juca de-a Dumnezeu* / 233

14. Presentism și mizerabilism în proza douămiiștilor și postdouămiiștilor: Ionuț Chiva, Dan Sociu, Adrian Schiop, M. Duțescu, Lavinia Braniște / 237

14.1. Fracturisme: 69 și *Boddah speriat* (povestiri) de Ionuț Chiva / 245

14.2. Douămiiismul în proză, la o altă vârstă: *Pluto în Scorpion* (povestiri) de Dan Sociu / 247

14.3. O poveste din Ferentari: *Soldații* de Adrian Schiop / 253

14.4. De la parvenitismul tinerilor în anii 2000 la trecutul comunist al părinților lor: *Uranus Park* și *Bureți de fag* de M. Duțescu / 258

14.5. Prezentul fără șanse și trecutul recent în romanele Laviniei Braniște: *Interior zero* și *Sonia ridică mâna*; *Camping* – un roman al migrației românești în postcomunism / 268

15. În loc de concluzie / 282

16. BIBLIOGRAFIE / 285

Recuperarea trecutului traumatic în postcomunism: *Provizorat și Fontana di Trevi* de Gabriela Adameșteanu

Iubire și suspiciune sau viață provizorie în comunism

Modul în care este recuperat/ marcat/ exorcizat trecutul comunist se poate vedea în romanul *Provizorat* (2010) al Gabrielei Adameșteanu, apărut la două decenii după căderea comunismului. Prozatoare cu state vechi, afirmată deja înainte de 1989 – prin romanele *Drumul egal al fiecărei zile* (1975, romanul de debut), *Dimineață pierdută* (1984, romanul care o consacră) și povestirile *Dăruiește-ți o zi de vacanță* (1979) și *Vară-primăvară* (1989) –, Gabriela Adameșteanu este o autoare șaptezecistă (după anul debutului) de vârf, care își continuă cu succes „cariera” scriitoricească în postcomunism, devenind unul dintre numele cele mai importante ale literaturii noastre actuale. Jurnalistă activă după 1990 (fost redactor-șef al revistei 22 a Grupului pentru Dialog Social/ GDS, epocă pe care o evocă în excelentul volum memorialistic *Anii romantici*, apărut în 2014), Gabriela Adameșteanu se întoarce la literatură după primul deceniu postdecembrist de angajare intelectuală publică și socială, activitate consacrată independenței presei și democratizării societății românești. În 2003 îi apare

Nu suntem oamenii aceleiași epoci. Scene din proza postcomunistă

romanul *Întâlnirea* (Polirom; după o nuvelă mai veche), reeditat, în versiune definitivă, în 2007. Din 2005, când romanul *Dimineață pierdută* este publicat la Gallimard, Gabriela Adameșteanu devine autoare Gallimard și începe cariera internațională a cărților sale, iar din 2008, Editura Polirom îi consacră, la rândul ei, o serie de autor.

Romanul *Provizorat*¹³, publicat în 2010, la Editura Polirom – primul roman de anvergură al scriitoarei după 1989 –, este un roman amplu, o frescă socială care acoperă aproape o jumătate de secol de istorie tragică (legionarism și comunism). Impresionant prin galeria de personaje propuse (adunate, la sfârșitul cărții, într-o listă de 27 de nume) și prin reconstituirea de epocă, *Provizorat* este un roman elaborat în timp, ce reia un personaj feminin (Letiția Arcan) cunoscut din *Drumul egal al fiecărei zile*. *Provizorat* marchează o continuitate în proza Gabrielei Adameșteanu – prin tematică și abordare –, fiindcă scriitoarea se întoarce mereu, în cărțile sale, în timp, recuperând, la modul plastic, literar, memoria unui comunism care coincide cu propria sa perioadă de formare și de maturizare (Letiția poate fi considerată, *mutatis mutandis*, un soi de *alter ego* al prozatoarei). Filtrată prin perspectiva subiectivă a Letiției – personajul central –, e reconstituită, pentru cititorii din postcomunism, epoca anilor '70; o istorie, așadar, la frul ierbii, așa cum e ea trăită, în cotidian, de oameni concreți, prinși în încrengături de familie, servicii și funcții care-i leagă inexorabil unii de alții. *Provizorat* se înscrie, din acest punct de vedere, în tradiția romanului-cronică de familie, iar forța și talentul scriitoarei aici se văd, în construcția unor tipologii complexe și în abilitatea de a manevra galeria de personaje propuse: printre ele, Petru Arcan, soțul

13 Gabriela Adameșteanu, *Provizorat*, Editura Polirom, Colecția „Fiction Ltd”, Iași, 2010.

Letiției (lector universitar, divorțat, cu zece ani mai mare, cu care se căsătorește mai degrabă din nevoia de protecție), Margareta Branea, mama Letiției, frații Branea (Victor, tatăl Letiției, era cel mai mic), Sorin Olaru (crescut de părinți adoptivi, numele inițial Corneliu Vasile Iovănescu, ascunzând, de fapt, un „dosar de familie” pătat), colegul Letiției în kafkiana Clădire unde lucrează amândoi, și devenit iubitul ei clandestin etc.

Provizorat este un roman al iubirii și suspiciunii, dar și – așa cum indică titlul, devenit laitmotiv al cărții – un roman al *provizoratului*, al precarității existențiale în comunism. Istoria mare, istoria oficială înghite aici istoriile individuale, destinele particulare, aflate în derivă, sub tăvălugul evenimentelor istorice. Reconstituind o epocă din perspectiva Letiției și prin intermediul unei galerii de personaje foarte vii, cărora le dă voce, rând pe rând, romanul Gabrielei Adameșteanu efectuează, la drept vorbind, „doliul” comunismului, el reprezintă, într-un fel, piatra tombală a unei epoci teribile, traumatice, atât pentru memoria individuală, cât și pentru cea colectivă.

Letiția Arcan (născută Branea) pornește la drum cu o traumă, amintirea zilei în care, întoarsă de la școală, găsește casa răscolită de niște bărbați „cu pălării pe cap și haine negre de piele”, și pe mama plânsă și speriată, care-i spune că se vor muta la unchiul Ion, cel care va reprezenta pentru ea un substitut de tată. Destinul Letiției se va hrăni din această spaimă, din această nesiguranță și din dorința de a fi protejată. Crescută de „un om resemnat” (unchiul Ion, fratele mamei), Letiția își dorește să nu-i repete eșecul, este ambițioasă, vrea să scrie și să se facă cunoscută publicând articole în „revista de studii și cercetări unde Petru este secretar general de redacție”. Căsătorită, așadar, din ambiție și din dorința de protecție cu un profesor

universitar influent, Letiția nu este la fel de voluntară și în ce privește cursul vieții sale: „Dar, pentru viața ei, Letiția nu știe ce vrea și, ceea ce o să i se pară cândva ciudat, nici nu încearcă să afle. Tinerețea i se întinde nesfârșită în față și totul poartă încă semnul improvizației”. Numai că ceea ce pare acum o promisiune (avantaj al tinereții) se va transforma, cu trecerea timpului, într-un provizorat continuu – un termen ce acoperă nu numai starea socială a protagonistei, dar și pe aceea sufletească. Sensibilă și interiorizată, lipsită de spirit practic – care, spune ea la finalul cărții și al relației sale amoroase, „l-a pierdut” pe Sorin –, Letiția „plutește” pe deasupra lucrurilor (e cuvântul folosit de Sorin, care, la începutul iubirii lor, crede că tocmai acesta e farmecul ei).

Pe de altă parte, toate acestea fac din Letiția o victimă a istoriei, a vremurilor, a oamenilor „noi”, bine adaptați la aceste vremuri, adică dotați cu pragmatism, cu spirit de observație și de delațiune, meschini, ambițioși și cu „dosare de familie” bune (altfel spus, cu „origini sănătoase”, din clasele de jos, cum nu e cazul Letiției, descendenta unei familii mic-burgheze). Letiția Arcan seamănă, din acest punct de vedere, foarte mult cu eroina lui Gheorghe Crăciun din *Pupa russa*, Leontina Guran, și ea o victimă a istoriei și a destinului, „plutind” în același fel în derivă, în bătaia vântului, uzată de viață și de experiențele încercate. Frumusețea și aspirațiile lor, faptul că ies din norma comună, incapacitatea de a se adapta la meschinăria vremurilor, căutarea iubirii și a unui „absolut” le fac pe amândouă vulnerabile și potențiale victime ale societății.

În Sorin, Letiția investește nu numai iubirea ei (iubirea „absolută”), ci și – lucru perdant – totala încredere. La începutul iubirii lor clandestine, în vremuri potrivnice, Sorin „aduce promisiunea tandreței fără sfârșit și a răbdării fără

margini”. „Dragostea de la 9.30 la 13.30 – notează Letiția în caietul ascuns sub saltea (are aspirații de scriitoare, iar romanul conține și această aluzie, repetată, la actul scrișului) – este pariul tău, absolutul se poate travesti și așa, Dumnezeu poate coborî și în camerele împrumutate, cu scrumiere pline de mucuri și pahare cu Bitter românesc”. Și tot ea mai notează – în aceste pasaje de carnet-jurnal, marcate cu italic în text: „El te-a asigurat, cu ochii lui clari, de fidelitatea pe care i-o simți în emoția cu care te așteaptă și de care te îndoiești văzând graba cu care pleacă”.

Frazele acestea își vor avea un pendant limpede în finalul cărții și al poveștii de dragoste, când Letiția își dă seama că a greșit – într-o epocă a suspiciunii totale – când și-a pus toată încrederea, „ca să poată trăi”, în Sorin: „Letiția este conștientă că, înainte să-i reproșeze ceva lui Sorin, va trebui să-și reproșeze ei că a investit în el toată încrederea pe care un om o pune într-altul, ca să poată trăi, deși avea destule semnale că ar trebui să-și retragă investiția”. Iubirea lor – clandestină, la început, și deci „necontaminată” de mediu – se va uza și ea, supusă presiunii sociale și supravegherii perpetue. Dintr-un tânăr îndrăgostit și emoționat – deși mereu în „grabă” la întâlnirile cu Letiția, pentru că e atent la anturaj și are ambiții profesionale –, Sorin devine, și el, în cele din urmă, „un bărbat matur cu fularul strâmb de grabă”, „mulțumit că a ajuns și el la maturitatea virilă, la cinism, adică”. Reflectând la evoluția relației lor, Letiția se întreabă amar-ironic, la capătul cărții – părăsită de Petru Arcan și decisă, ea însăși, să-l părăsească pe Sorin și să renunțe la sarcina nedorită (printr-o „instilație”, lucru ilegal, firește, în epocă): „Există oare maturitate sau și asta e o fantasmă?”.

Provizorat este un roman care vorbește despre iubire și despre viața de cuplu, despre fidelitățile și trădările iubirii

(ca și prieteniei), dar și un roman al intruziunii politicului și a istoriei în destinele individuale. Întors spre trecut – redescoperit, devoalat, reinterpretat, căci pare a rezerva mai multe surprize –, cu rare și vagi aluzii la viitor (greu de anticipat în „provizoratul” etern, stagnant al comunismului), romanul este o cronică de familie în comunism și o prețioasă reconstituire de epocă, adeseori explicită: a se vedea pasajele în italic care explică termeni și cutume în comunism (cum ar fi „filodorma”, altfel spus mita) ori „dosarul bun (de familie)” sau „originea socială sănătoasă”; a se vedea produsele (cosmetice, băuturi etc.) care se dădeau „pe sub mână” în epocă (Bitter, săpun Lux etc.).

Anii pierduți ai tinereții în comunism și îmbătrânirea în exil

Roman puternic, mai intens și mai dur decât *Provizorat* (2010), *Fontana di Trevi*¹⁴ continuă, în postcomunism, destinul protagonistei din *Provizorat*, Letiția Branea (soția profesorului universitar Petru Arcan), personaj feminin cunoscut, de altfel, din romanul de debut al autoarei, *Drumul egal al fiecărei zile* (1975). Personaj, în felul acesta, al unei trilogii cu piese ce pot fi citite, în egală măsură, autonom, Letiția Branea devine o figură memorabilă a literaturii noastre contemporane, o voce narativă inconfundabilă, ce tematizează – în *Fontana di Trevi* – în mod tulburător feminitatea, dar nu la modul abstract, ci situat într-un context politic și social bine definit. Spuneam că *Fontana di Trevi* e un roman puternic și tulburător – și nu

14 Gabriela Adameșteanu, *Fontana di Trevi*, Editura Polirom, Iași, 2018.

numai prin forța eroinei sale (urmărită, în trilogie, la vârste succesive, și ajunsă aici sexagenară), ci și prin impactul romanului politic pe care-l propune – reconstituirea (aici a) anilor '90 și 2000, prin vocea și perspectiva personajului rezonant care e Letiția Branea (Arcan), venită din Occidentul în care trăiește în prezent (din Franța) pentru a recupera moștenirea unchilor săi. O întreagă problematică politică a diferențelor de optică și de discurs – în postcomunism – între românii din țară și românii din diaspora se instalează în acest interval.

Dacă *Provizorat* era o frescă socială ce acoperea aproape o jumătate de secol de istorie tragică (legionarism și comunism), impresionant prin galeria de personaje propuse și prin reconstituirea de epocă, *Fontana di Trevi* – roman de aproape 400 de pagini (scris și el în timp) – reconstituie perioada postdecembristă, cu secvențe de stradă din timpul Revoluției, și apoi din timpul protestelor din Piața Universității (dar și cu o crudă evocare a cutremurului din '77), înscriindu-se în tradiția romanului-cronică de familie, iar forța scriitoarei se vede în construcția unor tipologii complexe, în abilitatea de a manevra galeria de personaje imaginate și multitudinea de voci, de limbaje orale înregistrate (marcă specifică a autoarei). Urmând *Provizoratului* (ce fixează epoca anilor '70), *Fontana di Trevi* marchează o continuitate în proza Gabrielei Adameșteanu – prin tematică și abordare –, fiindcă scriitoarea se întoarce mereu, în cărțile sale, în timp, recuperând memoria unui comunism care coincide cu propria sa perioadă de formare și de maturizare.

Dezbaterile politice în postcomunism, ilustrate în *Fontana di Trevi* prin cazul familiei Morar (Aurelian și Sultana, prietenii din tinerețe ai Letiției), foști protestatari în Piața Universității și – Aurelian – fost președinte

al „Forumului” civic (detronat repede), coincid și ele cu activitatea postdecembristă de jurnalistă a Gabrielei Adameșteanu (fost redactor-șef al revistei 22 și membră a Grupului pentru Dialog Social), epocă pe care o evocă, de altfel, și în volumul memorialistic *Anii romantici*, apărut în 2014 (tot la Polirom). Metafora Fontanei di Trevi – un soi de leitmotiv al cărții (Claudia, fata Morarilor, bursieră în Occident după '90, aruncă – într-o fotografie din camera ei bucureșteană – monede în celebra fântână din Roma, spre îndeplinirea dorințelor) – este, în egală măsură, un simbol al dorințelor și speranțelor individuale (Claudia își dorește carieră universitară în străinătate, face doctorat în America, vânând burse după burse), dar și colective (iluziile și speranțele postdecembriste, multe dintre ele pierdute în lupte politice, ascensiuni și căderi, îmbogățiri și ratări etc. – Morarii, de pildă, fac parte dintre perdanți, dintre cei dați la o parte din spațiul public de alții mai veroși). Și ca o ironie sumbră a cărții, Claudia – care aruncase în fântână monede românești, trișase, așadar – se va îmbolnăvi de un cancer la nici 35 de ani.

Fontana di Trevi – în ciuda titlului – e un roman sumbru și dur, un roman curajos – prin tema politicului în postcomunism, pe de o parte, și, pe de alta, prin aceea a cinismului manifestat de Letiția, ajunsă în pragul bătrâneții în exil, după o tinerețe irosită în comunism. „Fantoma” comunismului – a tinereții pierdute – e încă prezentă, de nedepășit (doar „sîntem oamenii comunismului”, subliniază undeva Letiția, referitor la ea și Petru ajunși în Occident, dar și la Morarii rămași în România). Revenită în țară (cazată în apartamentul Morarilor), pentru a rezolva procesele legate de moștenire, Letiția (reconvertită în Franța într-o kinetoterapeută care nu-și arată vârsta) retrăiește momente din tinerețe (cele din *Provizorat*) – iubirea clandestină pentru